

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton
Γεώργιος Κοτζόγλου

Μιχαήλ Γεωργιαφέντης
Μαργαρίτα Λουκά

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Όμοια σύμφωνα

Μερικές φορές, έχουμε και όμοια σύμφωνα.

Σάββατο	αλλού	γράμμα
ββ = [β]	λλ = [λ]	μμ = [μ]

φεγγάρι
γγ = [γκ]

Ένα ζεύγος όμοιων συμφώνων (ββ, κκ, λλ, μμ, νν, ππ, ρρ, σσ, ττ) προφέρεται ως ένα σύμφωνο, εκτός από το ζεύγος γγ, που, όπως είδαμε, προφέρεται [γκ].

Διφθόγγοι

Τον γάιδαρο
κορόιδευαν πως
δεν κελαηδάει.
Ξεκίνησε, τότε,
κι αυτός να πει
μια ιστορία.
– Ένας αϊτός

καθότανε στον
ήλιο και
λιαζότανε. Ένα
αηδόνι πέρασε
και του είπε
γεια και χαρά
σου.

Όταν δύο διαφορετικά φωνήεντα προφέρονται σε μία συλλαβή, αποτελούν μια διφθόγγο. Συνήθως, το ένα από τα δύο φωνήεντα μιας διφθόγγου είναι το [ι] και σπανιότερα το [ου].

Π.χ. αηδόνι, κελαηδάει, αϊτός, φράουλα κ.ά.

Συλλαβισμός

Σήμερα κουράστηκα πολύ. Η τάξη μας καθάρισε τέσσερα χιλιόμετρα παραλία. Πήραμε μαζί μας πλαστικά γάντια και σακούλες. Δεν μπορείς να φανταστείς πόσα σκουπίδια αφήνουν πίσω τους οι άνθρωποι! Και τι δε μαζέψαμε: πλαστικές σακούλες, χαρτιά, κάθε λογής κουτιά και μπουκάλια, καρπουζόφλουδες, σπασμένες καρέκλες. Μέχρι και μερικές πεταμένες σφυρίχτρες βρήκαμε!

Πώς μπορώ να κόψω μια λέξη στο τέλος μιας γραμμής όταν δε χωράει να τη γράψω ολόκληρη;

Ακολουθώντας τους κανόνες συλλαβισμού.

ΚΑΝΟΝΑΣ 1

Ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν.
Π.χ. έ-χω

ΚΑΝΟΝΑΣ 2

Τα δίψηφα φωνήεντα, οι δίφθογγοι και οι συνδυασμοί *αι* και *ευ* δε χωρίζονται.
Π.χ. ου-ρα-νός, γάι-δα-ρος, ναύ-της

ΚΑΝΟΝΑΣ 3

Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν μόνο όταν αρχίζει από αυτά ελληνική λέξη.
Π.χ. α-τμός (τμ → τμήμα)

Διαφορετικά χωρίζονται: το πρώτο πάει με το φωνήεν που προηγείται και το δεύτερο με το φωνήεν που ακολουθεί.
Π.χ. έρ-χομαι

ΚΑΝΟΝΑΣ 4

Τρία ή περισσότερα σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το πρώτο φωνήεν μόνο όταν αρχίζει ελληνική λέξη με τουλάχιστον τα δύο πρώτα.
Π.χ. α-στράφτω (στρ → στέγη), σφυρί-χτρα (χτ → χτίζω)

67 αβ 5

Διαφορετικά χωρίζονται: το πρώτο πάει με το φωνήεν που προηγείται και τα υπόλοιπα με το φωνήεν που ακολουθεί.

Π.χ. άν-θρωπος

ΚΑΝΟΝΑΣ 5

Τα όμοια σύμφωνα χωρίζονται, δηλαδή το πρώτο πάει με το φωνήεν που προηγείται και το δεύτερο με το φωνήεν που ακολουθεί.

Π.χ. ~~φονάρι~~ σύν-νεφο. Το διγύφο γχ, καθώς γίνεται ως

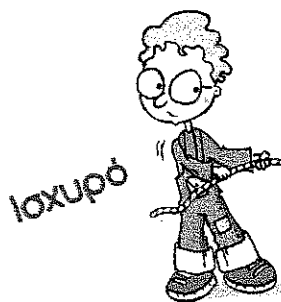
δύο όμοια σύμφωνα, χωρίζεται:
γχι-γχι

Διφή φωνήεντος

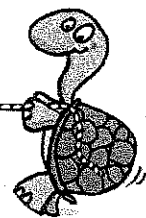

Μερικές φορές, ορισμένα φωνήεντα είναι δυνατόν να χαθούν όταν βρίσκονται δίπλα σε άλλα φωνήεντα ή ανάμεσα σε σύμφωνα. Το φαινόμενο αυτό το λέμε απολοίφη φωνήεντος.

Μερικές φορές, όταν δύο φωνήεντα συναντιούνται μέσα σε μια λέξη, το ένα από τα δύο απαλείφεται. Αυτό που χάνεται είναι το λιγότερο ισχυρό.

[a] > [o] > [ou] > [e] > [i]

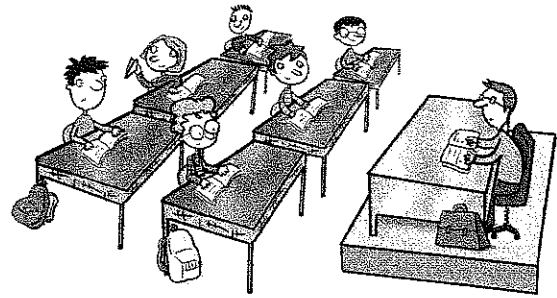

Νικόλαος → Νικόλας
παραέφαγα → παράφαγα

Έγκλιση του τόνου

Κ
7

Ο δάσκαλός μας, ο κύριος Μηνάς
καθόταν απέναντί μας πολύ σκεφτικός
εκείνο το πρωί.

Πολλές φορές, όταν συνδυάζω μια λέξη με μία ή περισσότερες ασθενείς αντωνυμίες (βλ. ενότητες 8.1 και 8.2), χρησιμοποιώ έναν επιπλέον τόνο, ο οποίος έρχεται στη λήγουσα της πρώτης λέξης είτε στην πρώτη από τις δύο αντωνυμίες. Αυτό ονομάζεται **έγκλιση του τόνου**.

Αυτό συμβαίνει όταν έχουμε:

α) ρήματα που ακολουθούνται από αδύνατους τύπους αντωνυμιών

π.χ. κάλεσε + την → κάλεσέ την, πάρε + του + το → πάρε τού το

β) ουσιαστικά ή επίθετα που ακολουθούνται από κτητικές αντωνυμίες

π.χ. ο δάσκαλος + μας → ο δάσκαλός μας,
η όμορφη + σας τάξη → η όμορφή σας τάξη

γ) επιρρήματα ή άκλιτες μετοχές που ακολουθούνται από ασθενείς αντωνυμίες.

π.χ. απέναντι + μας → απέναντί μας, ψάχνοντας + τα → ψάχνοντάς τα

Διαλυτικά - απόστροφος - υποδιαστολή

Μια πεινασμένη αλεπού συνάντησε έναν κακομοίρη γαϊδαράκο σ' ένα χωράφι. Σκέφτηκε λοιπόν να τον κοροϊδέψει, και του είπε πως σε ένα πλαϊνό περιβόλι υπάρχει ένας τεράστιος λαχανόκηπος με μαρούλια και μπιζέλια.

—Θ' ακούσω την αλεπού, σκέφτηκε ο γαϊδαρός. Εδώ στο πλάι είναι. Ας πεταχτώ να ρίξω μια ματιά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

Εκτός από τον τόνο, όταν γράφουμε, χρησιμοποιούμε ακόμα δύο ορθογραφικά σημάδια: τα διαλυτικά και την απόστροφο.

Τα διαλυτικά (')

γαιδάρακος, κοροϊδεύω

Δείχνουν ότι δυο φωνήεντα που βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο δε σχηματίζουν δίψηφο φωνήεν, αλλά προφέρονται χωριστά.

γάιδαρος, πλάι

Δε χρησιμοποιούνται όταν το πρώτο από τα δυο φωνήεντα τονίζεται.

Όταν μπαίνουν σ' ένα φωνήεν που παίρνει τόνο, τότε μπαίνουν δεξιά και αριστερά του τόνου: Μαΐου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 13

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις χρησιμοποιώντας διαλυτικά όπου χρειάζεται.

θείος, εργατουπαλληλικός, χαιδεύω, καίκι, θεικός, καταπραυντικός, διυλιστήριο, άυπνος, κοροϊδεύω, υιοθετώ, μυικός, μοιρολόι, νεράιδα

Η απόστροφος (')

Η απόστροφος σημειώνεται για να δείξουμε ότι ένα φωνήεν έχει απαλειφθεί.

Π.χ. τ' άλογο, μου 'ριξε, φέρ' το

Η υποδιαστολή (,)

Η υποδιαστολή χρησιμοποιείται

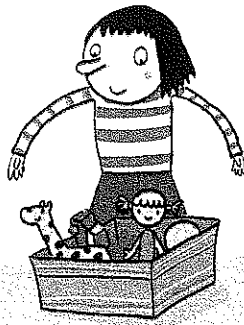
α) για να ξεχωρίσουμε τα ακέραια από τα δεκαδικά ψηφία ενός αριθμού.

Π.χ. 23,54

β) για να διαφοροποιήσουμε το αναφορικό **ό,τι** (χωρίς διάστημα μετά το κόμμα, βλ. ενότητα 8.6) από το ειδικό **ότι** (βλ. ενότητα 14.1).

Π.χ. Μας έφεραν **ό,τι** ζητήσαμε.

την υποδιαστολή

Οι **παρενθέσεις** χρησιμοποιούνται για να απομονώσουν μια λέξη, φράση ή πρόταση που παρεμβάλλεται σε μια άλλη φράση ή πρόταση, και μας δίνει περισσότερες πληροφορίες. Π.χ. Ο Νίκος (για που μιλάμε γι' αυτόν) έρχεται κάθε μέρα στο σχολείο τρέχοντας.

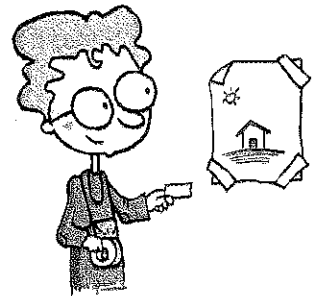
Το **ενωτικό** χρησιμοποιείται:

α) στο τέλος μιας γραμμής, όταν δε χωράει ολόκληρη η λέξη και πρέπει να την κόψουμε (βλ. ενότητα 3.3 – συλλαβισμός)

Π.χ. αερό-
στατο

β) για να ενώσει δύο λέξεις

Π.χ. μια επίσκεψη-αστραπή

Η **παύλα** χρησιμοποιείται σε έναν διάλογο για να δείξουμε ότι αλλάζει το πρόσωπο που μιλάει.

- Πότε θα πας διακοπές;
- Τον Αύγουστο. Εσύ;
- Εγώ, μάλλον, του χρόνου πια!

Η **διπλή παύλα** χρησιμοποιείται για να χωρίσει φράσεις. Π.χ. Ο Γιάννης θα έρθει –ελπίζω– σήμερα.

Σε **εισαγωγικά** κλείνουμε τα λόγια κάποιου, όταν θέλουμε να μεταφέρουμε κάτι όπως ακριβώς το είπε. Π.χ. «Ευτυχώς»/ μας είπε/ «ήρθατε νωρίς».

Εισαγωγικά χρησιμοποιούμε, επίσης, σε τίτλους και για να παραθέσουμε μια έκφραση λέξη προς λέξη.

Π.χ. Το βιβλίο «Ο μικρός πρίγκιπας» μου άρεσε πολύ.
...το λεγόμενο «μήλο της Έριδος»

Τα **αποσιωπητικά** χρησιμοποιούνται:

α) για να δείξουμε ότι μια πρόταση ή σκέψη έμεινε ατελείωτη. Π.χ. Θα 'ταν ωραία να...

Αχ! Να μπορούσες να έρθεις...

β) για να οδηγήσουν σε μια λέξη ή φράση που προορίζεται να έρθει ως έκπληξη για τον αναγνώστη.

Π.χ. Ξαφνικά, ενώ καθόμουν στη θέση μου, μπήκε στο θέατρο... ο πρωθυπουργός!

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες...

Συστασιαστική

Σε ~~τα~~ κείμενα ~~η~~ σε-επίσημα ανακοινώσεις είναι δυνατόν να έχουμε και έναν άλλο τύπο γενικής ενικού σε ~~-ως~~. Τότε, ο τόνος μεταφέρεται στην επόμενη συλλαβή (σε λέξεις με περισσότερες από δύο συλλαβές):

π.χ. η κυβέρνηση, της κυβέρνησης ή **της κυβερνήσεως**

Επίσης μπορεί να συναντήσω (κυρίως σε παλιά κείμενα) και ονομαστική ενικού σε ~~-ις~~:

π.χ. η κυβερνήσις, η δύναμις, η πόλις

Συνήθως, όμως, δε χρησιμοποιώ τους τύπους αυτούς στον καθημερινό λόγο!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 16

Αντιγράφω τις προτάσεις στο τετράδιό μου συμπληρώνοντας τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση:

- α. Τη φωτιά έσβησαν οι _____ της πυροσβεστικής. (δύναμη)
- β. Ο κ. Χρήστος έγινε πρόεδρος της _____ Συντακών Ημερησίου Τύπου. (Ένωση)
- γ. Ο νεαρός επιστήμονας είναι μελετητής των _____ του λαού μας. (παράδοση)
- δ. Πρέπει πάντοτε να εξετάζουμε προσεκτικά τις _____ μας. (απόφαση)
- ε. Σε μια _____ καλής θέλησης, η κυβέρνηση μείωσε τη φορολογία των μισθωτών. (κίνηση)
- στ. Οι _____ ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. (αίτηση)
- ζ. Ο θίασος γιόρτασε το τέλος των _____ με μια μεγάλη χοροεσπερίδα. (παράσταση)

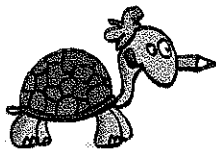
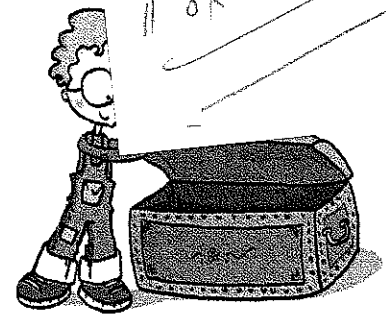
δ) Σε -ω

	Ενικός αριθμός		
Ον.	η	Αργυρώ	ηχώ
Γεν.	της	Αργυρώς	ηχούς ¹
Αιτ.	την	Αργυρώ	ηχώ
Κλ.	—	Αργυρώ	ηχώ

Φρόσω
Καλυψώ
Δέσπω
Μάρω

φειδώ
πειθώ
Λητώ
Ιεριχώ

*υπόλ. θεία
|| όχι κεντρικού*

Τα ουσιαστικά αυτά δε σχηματίζουν πληθυντικό.

1. Επίσης: της ηχώς

Ποιο καπέλο προτιμάς,
Θείε Βρασίδα;

Όχι αυτό, το
κόκκινο θέλω.

Αυτό είναι χάρτινο!
Τι να το κάνω;

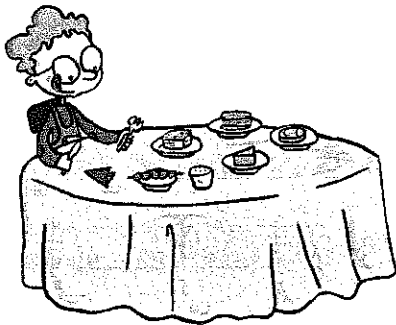
Δώσε μου να δω
εκείνο το ψηλό.

Θα αγοράσω το πιο
ακριβό.

καπέλο

Τα επίθετα είναι πολύ χρήσιμα γιατί μας βοηθούν να ξεχωρίζουμε και να καταλαβαίνουμε καλύτερα κάθε φορά για τι είδους/λογής ουσιαστικό μιλάμε.

Υπέροχος ο μουσακάς! Υπέροχη και η σπανακόπιτα!
Αμ! Και το σουβλάκι; Δε σου λέω τίποτα! Υπέροχο κι αυτό!

Μμμ! Ωραίος ο μπακλαβάς! Ωραία και η μηλόπιτα!
Ωραίο όμως και το ρυζόγαλο!

Τα επίθετα παίρνουν το γένος των ουσιαστικών που προσδιορίζουν. Έτσι έχουν τρία γένη, αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο, που έχουν ξεχωριστές καταλήξεις το καθένα.

Οχι Πάλι
ψώνια!

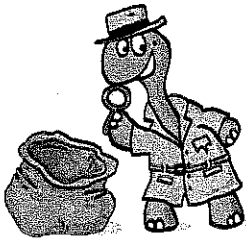
Λέω να πάρω αυτό τον
μακρύ ροζ φιόγκο, εκείνη τη
μακριά γαλάζια φούστα και αυτό το
μικρό γκρι τσαντάκι για τον γάμο της
Πέπης. Α! Χρειάζομαι κι ένα ζευγάρι
δερμάτινες μπότες για το
γραφείο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Γρήγορα! Πήγαινε τα στο σπίτι με την πράσινη πόρτα και τα ξύλινα παράθυρα. Στο τέλος του μεγάλου δρόμου, στον αριθμό 32 τα περιμένουν!

Τα επίθετα έχουν τον ίδιο αριθμό και την ίδια πτώση με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

Τα επίθετα είναι μια μεγάλη οικογένεια. Για να τα ερευνήσω καλύτερα, θα τα χωρίσω σε ομάδες.

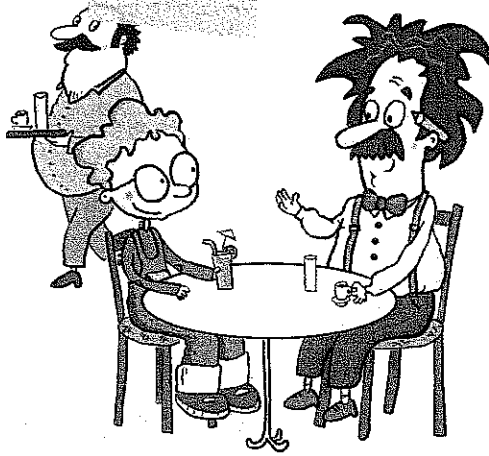
Οι ομάδες των επιθέτων

-ος, -η, -ο	όμορφος, όμορφη, όμορφο
-ος, -α, -ο	ωραίος, ωραία ωραίο
-ος, -ια, -ο	μέτριος, μέτρια, μέτριο
-ύς, -ιά, -ύ	βαθύς, βαθιά, βαθύ
-ής, -ιά, -ί	σταχτής, σταχτιά, σταχτί
-ης, -α, -ικο	γκρινιάρης, γκρινιάρα, γκρινιάρικο
-άς/-ης, -ου, -άδικο/ -ούδικο/-ήδικο	υπναράς, υπναρού, υπναράδικο/-ούδικο καβγατζής, καβγατζού, καβγατζήδικο
-ων, -ουσα, -ον	ενδιαφέρων, ενδιαφέρουσα, ενδιαφέρον
-ων/-ονας, -ον	ευγνώμων, ευγνώμων, ευγνώμον
-υς, -εία, -ύ	ευθύς, ευθεία, ευθύ
-ης, -ης, -ες	ακριβής, ακριβής, ακριβές
πολύς, πολλή, πολύ	

Ώρα να βρω κι εγώ επίθετα γι' αυτές τις ομάδες.

Β. Επίθετα ; -ια, -ο

Ο **μέτριος** καφές είναι το αγαπημένο ρόφημα των Ελλήνων.

Το ψήσιμο **του μέτριου** καφέ είναι τέχνη. Χωρίς **μέτριο** ελληνικό δεν κυλά η μέρα, λένε πολλοί.

Οι **μέτριοι** καφέδες είναι η σπεσιαλιτέ του κυρ Γιώργη. Τον ονομάζουν «μάστορα» **των μέτριων** καφέδων.

Κυρ Γιώργη! Άσε για λίγο **τους μέτριους** και πιάσε δύο λουκούμια!

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο μέτριος	η μέτρια	το μέτριο
Γεν.	του μέτριου	της μέτριας	του μέτριου
Αιτ.	τον μέτριο	τη μέτρια	το μέτριο
Κλ.	– μέτριο	– μέτρια	– μέτριο
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι μέτριοι	οι μέτριες	τα μέτρια
Γεν.	των μέτριων	των μέτριων	των μέτριων
Αιτ.	τους μέτριους	τις μέτριες	τα μέτρια
Κλ.	– μέτριοι	– μέτριες	– μέτρια

Ετσι κλίνονται τα: *πλούσιος, φρέσκος. Ενώτερα όσως*

φρέσκος, ελαφρός, γνωστικός, ευγενικός, θηλυκός, ξανθός, κακός, μαλακός, νηστικός, γλυκός κ.ά.

κλίνονται στο θηλυκό με δύο πρόσωπα, π.χ. ελαφρή / γλυκεία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 25

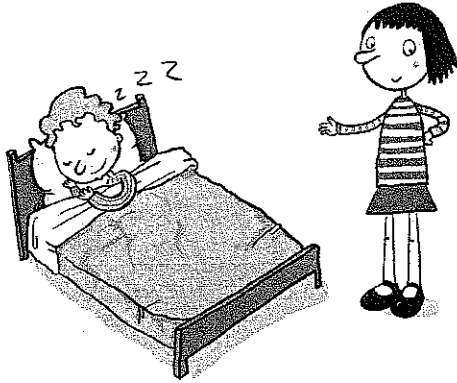
Παίρνω κομματάκια από το παραλληλόγραμμο και το τετράγωνο και σχηματίζω όσες λέξεις μπορώ.

ΚΟΝΤΟ-
ΜΑΚΡΥ-
ΜΑΚΡΟ-
ΨΗΛΟ-
ΚΟΥΤΣΟ-
ΑΝΟΙΧΤΟ-
ΞΑΝΘΟ-
ΟΓΟΥΡΟ-

-ΛΑΪΜΗΣ
-ΜΑΛΛΗΣ
-ΜΑΤΗΣ
-ΜΥΤΗΣ
-ΠΟΔΗΣ
-ΦΡΥΔΗΣ
-ΧΕΡΗΣ

ΣΤ. Επίθετα σε -άς/ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο

11

Ο αδελφός μου είναι **υπναράς**.
Ο ύπνος είναι η απόλαυση του **υπναρά**.
Είναι δύσκολο να ξυπνήσεις τον **υπναρά**.

Οι υπναράδες κοιμούνται συνέχεια.
Τα όνειρα των **υπναράδων** είναι γλυκά.
Τους βαρέθηκα τους **υπναράδες!**

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο υπναράς	η υπναρού	το υπναράδικο
Γεν.	του υπναρά	της υπναρούς	του υπναράδικου
Αιτ.	τον υπναρά	την υπναρού	το υπναράδικο
Κλ.	- υπναρά	- υπναρού	- υπναράδικο
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι υπναράδες	οι υπναρούδες	τα υπναράδικα
Γεν.	των υπναράδων	των υπναρούδων	των υπναράδικων
Αιτ.	τους υπναράδες	τις υπναρούδες	τα υπναράδικα
Κλ.	- υπναράδες	- υπναρούδες	- υπναράδικα

Ετσι κλίνονται τα:

σε **-άς**: παραμυθάς, φαγάς, πολυλογάς, κοιλαράς, φωνακλάς, λογάς κ.ά.
σε **-ής**: μερακλής, μπελαλής, καβγατζής κ.ά.

περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Z

, -ούσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον

αι ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα επίθετα!
 Προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ενδιαφέρων	η ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Γεν.	του ενδιαφέροντος	της ενδιαφέρουσας	του ενδιαφέροντος
Αιτ.	τον ενδιαφέροντα	την ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ενδιαφέροντες	οι ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Γεν.	των ενδιαφερόντων	των ενδιαφερουσών	των ενδιαφερόντων
Αιτ.	τους ενδιαφέροντες	τις ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται: πρωτεύων, δευτερεύων, μέλλων, εποπτεύων, υπάρχω

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ευγνώμων/-ονας	η ευγνώμων	το ευγνώμον
Γεν.	του ευγνώμονος/-ονα	της ευγνώμονος	του ευγνώμονος
Αιτ.	τον ευγνώμονα	την ευγνώμονα	το ευγνώμον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ευγνώμονες	οι ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Γεν.	των ευγνώμόνων	των ευγνώμόνων	των ευγνώμόνων
Αιτ.	τους ευγνώμονες	τις ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται: δεισιδαίμων, αγνώμων, αλλόφρων

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Θ. Το επίθετο πολύς

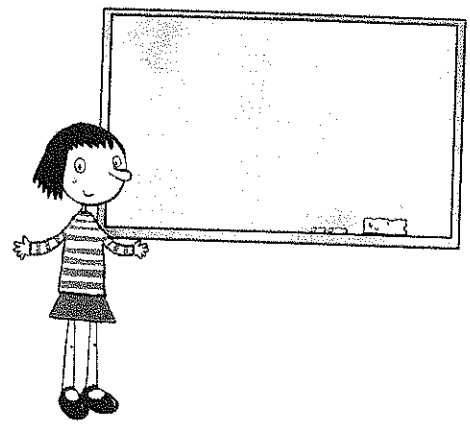
Ενικός αριθμός

Ον.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γεν.	του πολύ / του πολλού	της πολλής	του πολύ / του πολλού
Αιτ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλ.	-	-	-

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτ.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλ.	-	-	-

Έχω βρει κι ένα τέχνασμα για να θυμάμαι με πόσα λ γράφω τους τύπους αυτού του επιθέτου! Το γράφω με ένα λ όταν αμέσως μετά ακολουθεί υ: πολύς - πολύ
 Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το γράφω με δύο λ: πολλού - πολλές - πολλά - πολλών κτλ

72

Άκλιτα επίθετα

Υπάρχουν μερικά επίθετα, κυρίως δάνεια από άλλες γλώσσες, τα οποία είναι άκλιτα. Τα επίθετα αυτά έχουν μόνο έναν τύπο για όλα τα γένη και όλες τις πτώσεις ενικού και πληθυντικού: γκρι, καφέ, μπλε, λουξ, ριγέ, ροζ, μοβ, μπεζ

Μισός, -ή, -ό

Το επίθετο **μισός** συνδυάζεται με τα απόλυτα αριθμητικά και σχηματίζει τους παρακάτω τύπους:

αρσενικό → **ενάμισης** χρόνος

θηλυκό → **μιάμιση** ώρα

ουδέτερο → **ενάμισι** λίτρο

αρσενικό και θηλυκό → **τρεισήμισι** τόνοι, **τρεισήμισι** μέρες

ουδέτερο → **τριάμισι** καρπούζια

αρσενικό και θηλυκό → **τεσσερισήμισι** αιώνες, **τεσσερισήμισι** ώρες

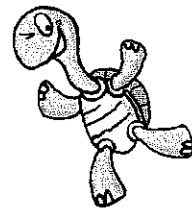
ουδέτερο → **τεσσεράμισι** λεπτά

Οι τύποι **δυόμισι**, **πεντέμισι**, **εξήμισι**, **εφτάμισι**, **οχτώμισι** κτλ. είναι άκλιτοι.

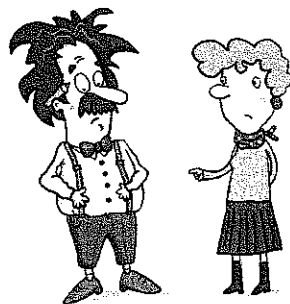

16

Τα **τακτικά αριθμητικά** κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

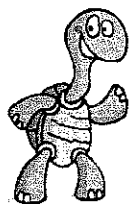
Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά

Με τα **διπλά** γλυκά και τους **διπλούς** μεζέδες, σίγουρα χρειάζεσαι **διπλή** πόρτα και **διπλό** κρεβάτι στο σπίτι σου. Με τόσα κιλά που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις **πολλαπλές** προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε **-πλός**.

Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά είναι τα: **απλός, διπλός, τριπλός, τετραπλός, πενταπλός, εκατονταπλός, πολλαπλός** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

Γ. Β'

Και στ
-άς, -ά: δύο τάξεις. Στην πρώτη ανήκουν τα ρήματα που κλίνονται σε (-ώ,
: κείνα που κλίνονται σε (-ώ, -είς, -εί).

Τάξη 1: αγαπω

Ενεργητική Φωνή**Οριστική**

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συντελεσμένος
αγαπώ/αγαπάω	αγαπούσα	αγάπησα	θα αγαπήσω
αγαπάς	αγαπούσες	αγάπησες	θα αγαπήσεις
αγαπά/αγαπάει	αγαπούσε	αγάπησε	θα αγαπήσει
αγαπάμε/αγαπούμε	αγαπούσαμε	αγαπήσαμε	θα αγαπήσουμε
αγαπάτε	αγαπούσατε	αγαπήσατε	θα αγαπήσετε
αγαπάνε/αγαπούν(ε)	αγαπούσαν(ε)	αγάπησαν/αγαπήσανε	θα αγαπήσουν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα αγαπώ/θα αγαπάω	έχω αγαπήσει	είχα αγαπήσει	θα έχω αγαπήσει
θα αγαπάς	έχεις αγαπήσει	είχες αγαπήσει	θα έχεις αγαπήσει
θα αγαπά/θα αγαπάει	έχει αγαπήσει	είχε αγαπήσει	θα έχει αγαπήσει
θα αγαπάμε/θα αγαπούμε	έχουμε αγαπήσει	είχαμε αγαπήσει	θα έχουμε αγαπήσει
θα αγαπάτε	έχετε αγαπήσει	είχατε αγαπήσει	θα έχετε αγαπήσει
θα αγαπάνε/θα αγαπούν(ε)	έχουν(ε) αγαπήσει	είχαν(ε) αγαπήσει	θα έχουν(ε) αγαπήσει

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να αγαπώ/να αγαπάω	να αγαπήσω	να έχω αγαπήσει
να αγαπάς	να αγαπήσεις	να έχεις αγαπήσει
να αγαπά/να αγαπάει	να αγαπήσει	να έχει αγαπήσει
να αγαπάμε/να αγαπούμε	να αγαπήσουμε	να έχουμε αγαπήσει
να αγαπάτε	να αγαπήσετε	να έχετε αγαπήσει
να αγαπάνε/να αγαπούν(ε)	να αγαπήσουν(ε)	να έχουν(ε) αγαπήσει

Άλλοι τύποι

να αγαπούσα...
να αγάπησα...
να είχα αγαπήσει...

Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
αγάπα	αγάπησε
αγαπάτε	αγαπήστε

Παθητική Φωνή

θεωρείω

Οριστική

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
θεωρούμαι	[θεωρούμουν]	θεωρήθηκα	θα θεωρηθώ
θεωρείσαι	[θεωρούσου]	θεωρήθηκες	θα θεωρηθείς
θεωρείται	θεωρούνταν(ε)	θεωρήθηκε	θα θεωρηθεί
θεωρούμαστε	[θεωρούμασταν]	θεωρηθήκαμε	θα θεωρηθούμε
θεωρείστε	[θεωρούσασταν]	θεωρηθήκατε	θα θεωρηθείτε
θεωρούνται	θεωρούνταν(ε)	θεωρήθηκαν/θεωρηθήκανε	θα θεωρηθούν

Εξακολουθητικός Μέλλοντας

Παρακείμενος

Υπερσυντέλικος

Συντελεσμένος Μέλλοντας

θα θεωρούμαι	έχω θεωρηθεί	είχα θεωρηθεί	θα έχω θεωρηθεί
θα θεωρείσαι	έχεις θεωρηθεί	είχες θεωρηθεί	θα έχεις θεωρηθεί
θα θεωρείται	έχει θεωρηθεί	είχε θεωρηθεί	θα έχει θεωρηθεί
θα θεωρούμαστε	έχουμε θεωρηθεί	είχαμε θεωρηθεί	θα έχουμε θεωρηθεί
θα θεωρείστε	έχετε θεωρηθεί	είχατε θεωρηθεί	θα έχετε θεωρηθεί
θα θεωρούνται	έχουν(ε) θεωρηθεί	είχαν(ε) θεωρηθεί	θα έχουν(ε) θεωρηθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να θεωρούμαι	να θεωρηθώ	να έχω θεωρηθεί
να θεωρείσαι	να θεωρηθείς	να έχεις θεωρηθεί
να θεωρείται	να θεωρηθεί	να έχει θεωρηθεί
να θεωρούμαστε	να θεωρηθούμε	να έχουμε θεωρηθεί
να θεωρείστε	να θεωρηθείτε	να έχετε θεωρηθεί
να θεωρούνται	να θεωρηθούν	να έχουν(ε) θεωρηθεί

Άλλοι τύποι

~~[να θεωρούμουν]...~~
 να θεωρήθηκα...
 να είχα θεωρηθεί...

Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
-	θεωρήσου
-	θεωρηθείτε

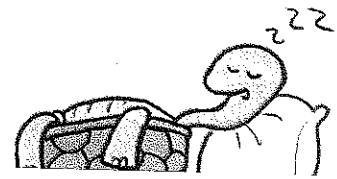
Έτσι κλίνονται και τα: *αποτελώ, ζω, μπορώ, παρακαλώ, προσπαθώ, συγχωρώ* κ.ά.
 (Προσοχή: Μερικά δε σχηματίζουν παθητική φωνή!)

1. Οι τύποι σε αγκύλες δε χρησιμοποιούνται συχνά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Μερικά ρήματα της Β' συζυγίας κλίνονται σύμφωνα και με τις δύο τάξεις:

αισχυνθῶ, αισχυνθῆς /
αισχυνθᾶς (ανεπίσημο), αισχυνθεί / αισχυνθᾶει
(αυτεπίσημο). Παρόμοια: κυκλοφορῶ, τηλεφωνῶ.

Τα ρήματα *κοιμάμαι*, *λυπάμαι*, *φοβάμαι* και *θυμάμαι* ακολουθούν τον σχηματισμό των ρημάτων της Β' συζυγίας – Τάξης 2, αλλά διαφέρουν σε αρκετούς τύπους του ενεστώτα και παρατατικού οριστικής (και της υποτακτικής):

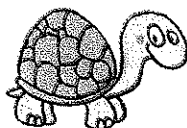
Π.χ. *κοιμάμαι* – *κοιμάσαι* – *κοιμάται* – *κοιμόμαστε* – *κοιμάστε* – *κοιμούνται*
κοιμόμουν – *κοιμόσουν* – *κοιμόταν* – *κοιμόμασταν* – *κοιμόσασταν* – *κοιμόνταν*

Δ Σχηματισμός ρημάτων σε -άγω, -βάλλω

Να και κάτι που πρέπει να προσέξουμε:
Μερικά ρήματα της γλώσσας μας σχηματίζονται με βάση το αρχαίο ρήμα *άγω*, που σημαίνει *οδηγώ*:

παράγω, *προάγω*, *διάγω*, *περιάγω*, *διεξάγω*, *εισάγω*, *εξάγω* κ.ά.

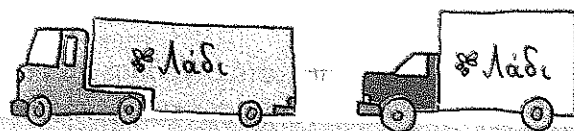

Τι σημαίνουν αυτά τα ρήματα;

Προσέχω πολύ στον σχηματισμό των ρημάτων αυτών. Όταν δηλώνω εξακολουθητικές – επαναλαμβανόμενες ενέργειες (όταν δηλαδή έχουμε εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο ποιόν ενεργείας) χρησιμοποιώ το θέμα «αγ-».

Η χώρα μας θα εξαγει λάδι στην Ευρώπη για πολλές ακόμα δεκαετίες.

Ο γνωστός αρχιμουσικός το είχε πάρει απόφαση: «Θέλουμε να διεξάγουμε το Φεστιβάλ Μότσαρτ κάθε χρόνο...».

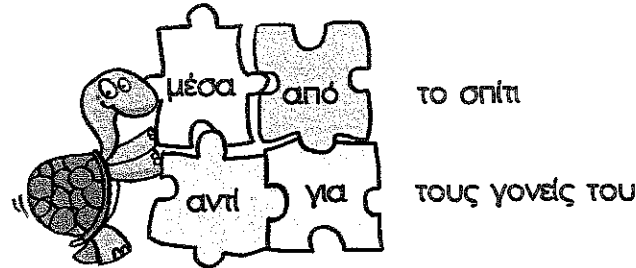

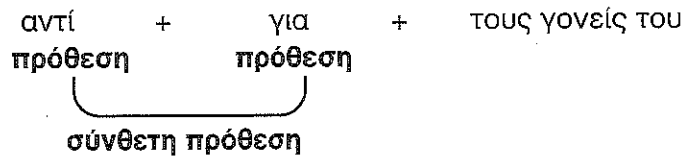
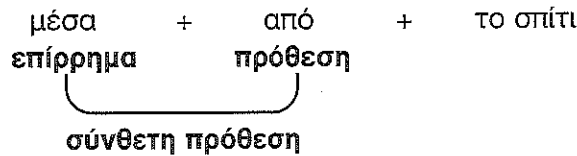
Οι προθέσεις της γλώσσας μας είναι οι:
 αντί, από, για, δίχως, εναντίον, εξαιτίας, έως, ίσαμε, κατά, λόγω,
 με, μετά, μεταξύ, μέχρι, παρά, πριν, προς, σαν, σε, χωρίς, ως

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 31

Φτιάχνω στο τετράδιό μου φράσεις με τις παραπάνω προθέσεις.

Όταν συνδυάζουμε ένα επίρρημα ή μια πρόθεση με μια άλλη πρόθεση, φτιάχνουμε μια σύνθετη πρόθεση. Δηλαδή:

132 Λόγιες προθέσεις

Πολλές φορές, χρησιμοποιούμε στον λόγο μας προθέσεις και προθετικές φράσεις που προέρχονται από παλιότερες μορφές της γλώσσας μας. Αυτές είναι οι προθέσεις:

δίχως, εκ, επί, εν, περί, προ, υπέρ, υπό, ανά

Αυτές τις χρησιμοποιούμε συνήθως σε σύνθετες λέξεις ή σε στερεότυπες εκφράσεις: προ Χριστού, προ-βάδισμα, εκ γενετής, εκ-λέγω

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 32

Βρίσκω τι σημαίνουν οι παρακάτω εκφράσεις:

1. Εκ περιτροπής.....
2. Άνευ αποδοχών.....
3. Επί ίσοις όροις.....
4. Υπό εξέταση.....
5. Δίχως της βίας.....

Η Μαρία πηγαίνει στο σχολείο με τις φίλες της.

Υποκείμενο Ρηματική Φράση

Ο αδελφός του Πέτρου διάβαζε τα μαθήματά του μετά το μεσημέρι.

Υποκείμενο Ρηματική Φράση

Μια πρόταση είναι μια σειρά λέξεων που έχει δικό της, ξεχωριστό νόημα, και περιέχει **ένα και μόνο** ρήμα.

Δηλαδή, είναι προτάσεις τα:

Ο γιατρός **έγραψε** τη συνταγή.
Η φίλη της μητέρας **μιλάει** Ισπανικά.

Δεν είναι προτάσεις τα:

Η φίλη της μητέρας τη συνταγή

Μα, οι σειρές των λέξεων η φίλη της μητέρας ή τη συνταγή έχουν νόημα, κι ας μην είναι προτάσεις. Πώς να τις ονομάσω;

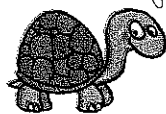
Η κάθε **πρόταση** φτιάχνεται από δύο μικρότερες ομάδες λέξεων, που τις λέμε **φράσεις**: π.χ. τη φράση «Ο αδελφός του Πέτρου» και τη φράση «διάβαζε τα μαθήματά του μετά το μεσημέρι». Την πρώτη τη λέμε **Ονοματική Φράση**, γιατί σχηματίζεται γύρω από το Ουσιαστικό και τη δεύτερη **Ρηματική Φράση**, γιατί σχηματίζεται γύρω από το Ρήμα.

Ακριβώς! Η πρόταση φτιάχνεται όπως φτιάχνεται ένα σπίτι ή μια κατασκευή με σφηνουτουβλάκια. Οι φθόγγοι φτιάχνουν συλλαβές, οι συλλαβές φτιάχνουν λέξεις, οι λέξεις εντάσσονται σε φράσεις, οι φράσεις καταλήγουν σε μεγαλύτερες φράσεις και –τέλος– οι δύο πιο σημαντικές φράσεις, δηλαδή η Ονοματική Φράση – Υποκείμενο και η Ρηματική Φράση, μας δίνουν την πρόταση.

Για να αναλύσω τη δομή της πρότασης...

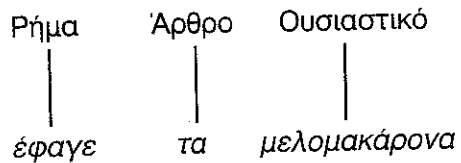
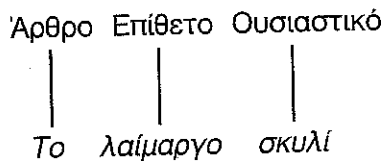

Ναι ναι, ξέρω. Θυμάμαι. Μετά οι προτάσεις δημιουργούν παραγράφους και οι παράγραφοι κείμενο... Τέλεια συνεργασία, δηλαδή!

Το λαίμαργο σκυλί έφαγε τα μελομακάρονα.

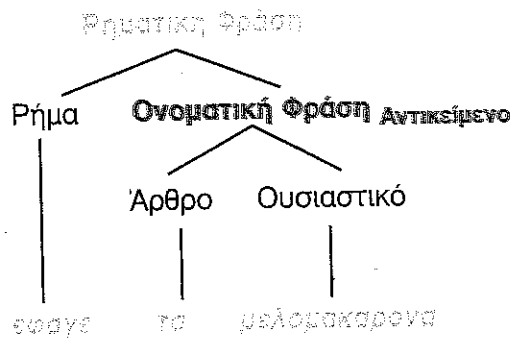
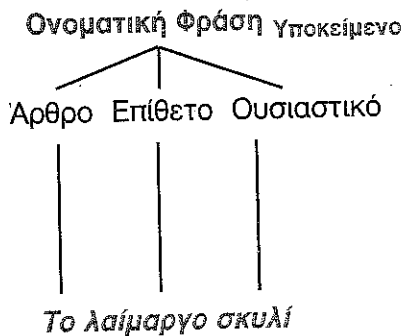
...Πρώτα βρίσκω τι μέρος του λόγου είναι κάθε λέξη.

1ο βήμα!

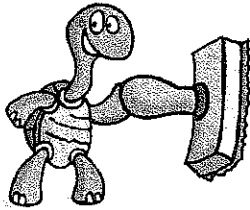

Μετά, ξεχωρίζω την Ονοματική Φράση – Υποκείμενο από τη Ρηματική Φράση (προσέχω όμως γιατί συχνά μέσα στη Ρηματική Φράση υπάρχουν και ολόκληρες ονοματικές φράσεις, όπως εδώ η φράση τα μελομακάρονα, που αποτελείται από ένα άρθρο και ένα ουσιαστικό):

2ο βήμα!

Οι βουλευτικές προτάσεις είναι εξαρτημένες προτάσεις που εκφράζουν επιθυμία, σχεδιασμό ή ευχή. Είναι αντικείμενα ρημάτων όπως: *θέλω, μπορώ, εύχομαι, αναγκάζομαι, σκοπεύω* κ.ά. Επίσης, είναι υποκείμενα απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων όπως: *πρέπει, χρειάζεται, απαγορεύεται, είναι ανάγκη, είναι αδύνατον* κ.ά. Οι βουλευτικές προτάσεις βρίσκονται πάντοτε σε υποτακτική (γι' αυτό και ξεκινούν με το μόριο **να** της υποτακτικής).

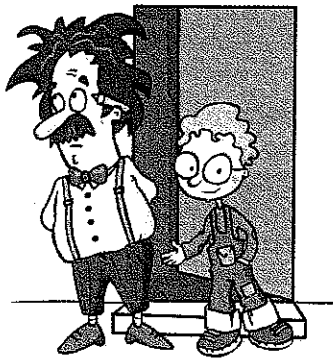
Προσοχή!

Ξεχωρίζουμε τις βουλευτικές από τις τελικές προτάσεις (βλ. ενότητα 16.4 I) γιατί στις βουλευτικές δεν μπορούμε να αντικαταστήσουμε το *να* με το *για να*.

Θέλω να πάω στον κινηματογράφο.

ΑΛΛΑ ΟΧΙ! Θέλω για να πάω στον κινηματογράφο.

Δ. Ενδοιαστικές προτάσεις

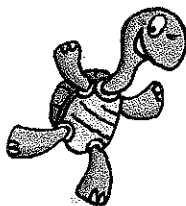

Ο θείος Βρασίδας ανησυχεί **μη** χαλάσει κι άλλο ο καιρός.

Φοβάται μήπως το ποντίκι τη δαγκώσει!

Οι ενδοιαστικές προτάσεις είναι εξαρτημένες προτάσεις που εκφράζουν τον φόβο ή τον δισταγμό μας για κάτι. Είναι αντικείμενα ρημάτων όπως: *φοβάμαι, ανησυχώ* κ.ά. Οι προτάσεις αυτές εισάγονται με τους συνδέσμους **μήπως** και **μη(ν)**.

Να και κάτι που πρέπει να ξέρουμε για τις εξαρτημένες προτάσεις που έχουμε συναντήσει ως τώρα.

Η ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Μερικές φορές μια πρόταση εξηγεί καλύτερα το νόημα κάποιας λέξης, συνήθως ουσιαστικού. Έτσι οι ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές, βουλευτικές και ενδοιαστικές προτάσεις μπορεί και να έχουν θέση επεξήγησης (να επεξηγούν δηλ. κάποια ουσιαστικά):

Μάθατε το νέο, ότι ο κ. Βρασιδάς κέρδισε το βραβείο «Γνώση»;

Ο Ορέστης βασανιζόταν από αυτήν την απορία, αν η κοπέλα δούλευε στο μαγαζί με τα παγωτά.

Ο κ. Βρασιδάς είχε μία και μόνο επιθυμία, να επισκεφθεί την Άνδρο.

Η κ. Δανάη πρέπει να απαλλαγεί από τον μεγάλο της φόβο, μήπως τη δαγκώσει το ποντίκι.

5

Ε. Αναφορικές προτάσεις

Είδα μια κοπέλα.

+

Η κοπέλα μου είχε πουλήσει ένα παγωτό.

Είδα μια κοπέλα η οποία/που μου είχε πουλήσει ένα παγωτό.

1/2

Οι αναφορικές προτάσεις είναι εξαρτημένες προτάσεις που αναφέρονται σε μία λέξη ή φράση κάποιας άλλης πρότασης. Οι προτάσεις αυτές εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες (βλ. ενότητα 8.6) ή το άκλιτο **που**.

Πολλές φορές η αναφορική αντωνυμία πρέπει να βρίσκεται μέσα σε Προθετική Φράση:

Ο Ορέστης διάβαζε ένα βιβλίο. Στο βιβλίο πρωταγωνιστούσε ο Ηρακλής.

Ο Ορέστης διάβαζε ένα βιβλίο [στο οποίο] πρωταγωνιστούσε ο Ηρακλής.

Προθετική Φράση

Έχεις πολλά πράγματα να κάνεις, Ορέστη! Πώς όμως θα τα βάλεις στη σειρά, πώς θα μας εξηγήσεις πότε θα ξυπνήσεις, πότε θα φας πρωινό, πότε θα πας στο σχολείο, πότε θα παίξεις με τους φίλους σου;

Κανένα πρόβλημα! Μπορώ να μιλήσω για τον χρόνο με ένα σωρό τρόπους και να αφηγηθώ όλα όσα συμβαίνουν (βλ. αφήγηση, ενότητα 2.1): με χρονικά επιρρήματα (ενότητα 12.1) (πριν, ύστερα, χτες κ.ά.), με Ονοματικές Φράσεις (το πρωί, το βράδυ), με Προθετικές Φράσεις (μετά από το σχολείο, πριν από το πρωινό, κατά τη διάρκεια του γεύματος), αλλά κυρίως με προτάσεις, τις χρονικές προτάσεις.

Όταν ξυπνάω κάνω τα εξής:
Αφού πλύνω το πρόσωπό μου, ντύνομαι και χτενίζομαι. **Μόλις** τελειώσω, τρώω το πρωινό μου, **ενώ** η μητέρα μου αρχίζει να μαγειρεύει το μεσημεριανό φαγητό. **Όταν** φτάσει το σχολικό, βγαίνω στον δρόμο. Μερικές φορές μόλις που το προλαβαίνω! **Όσο** να πάω στο σχολείο, συζητάω με τους συμμαθητές μου.

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους (π.χ. αφού, όταν, ενώ, βλ. ενότητα 14.1 Β).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 37

Περιγραφή σε μια παράγραφο μια δική μου μέρα. Προσέχω να βάλω στη σειρά τις πράξεις μου και να δηλώσω τη σειρά αυτή με εξαρτημένες χρονικές προτάσεις.

Η. Απολογικές προτάσεις

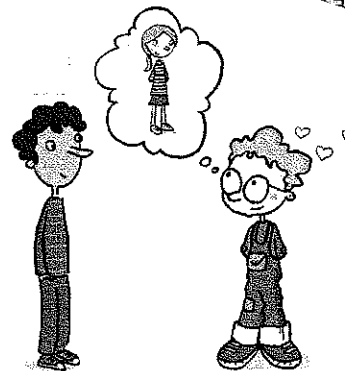

I. Τελικές προτάσεις

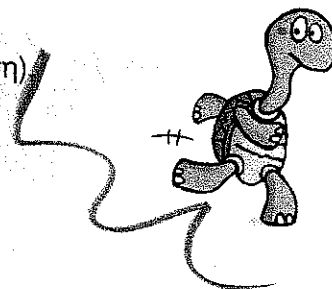
Θα πάω να τη βρω για να της πω ότι έχει όμορφα μάτια.

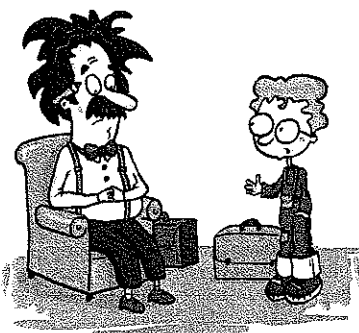
Όταν θέλουμε να δείξουμε για ποιο σκοπό γίνεται κάτι, χρησιμοποιούμε τελικές προτάσεις. Αυτές εισάγονται με το για + το μόριο της υποτακτικής να.

Μερικές φορές (κυρίως μετά από ρήματα που δείχνουν κίνηση) οι τελικές προτάσεις εισάγονται μόνο με το μόριο να:
Π.χ. Τρέχω να προλάβω τον Ορέστη.

ΙΑ. Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις

Ο καιρός επιδεινώθηκε τόσο πολύ, που ο θεός Βρασίδας ανέβαλε τις διακοπές του.

Περίμενε τις διακοπές του τόσες εβδομάδες, ώστε δικαιολογημένα στενοχωρήθηκε.

Οι αποτελεσματικές προτάσεις δείχνουν το αποτέλεσμα της πράξης που δηλώνει η κύρια πρόταση. Εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους ώστε, που.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Χωρίζω με κόμμα τις εξαρτημένες προτάσεις που δεν έχουν στενή σχέση με την κύρια πρόταση και μπορούμε να τις παραλείψουμε.

Π.χ. Αφού φάει το πρωινό του, ο Ορέστης φεύγει για το σχολείο.

Αντίθετα, δεν μπορώ να χωρίσω με κόμμα εξαρτημένες προτάσεις που συμπληρώνουν το νόημα της κύριας πρότασης και, επομένως, είναι στενά συνδεδεμένες με αυτή.

Π.χ. Ο Βρασίδας είπε ότι θα πάει διακοπές.

Γ. Παράγωγα επίθετα

<p>Από ρήματα:</p> <p>δροσίζω – δροισιτικός μελετώ – μελετηρός λάμπω – λαμπερός κινώ – κινητήριος</p> <p>Τα παράγωγα επίθετα σε -τος λέγονται ρηματικά επίθετα:</p> <p>σκύβω – σκυφτός βάζω – βαλτός</p>	<p>Από ουσιαστικά:</p> <p>ζήλια – ζηλιάρης άνοιξη – ανοιξιάτικος στάχτη – σταχτής αιώνας – αιώνιος βροχή – βροχερός μετάξι – μεταξωτός κορίτσι – κοριτσίστικος αρνί – αρνίσιος μαλλί – μάλλινος</p>
<p>Από επίθετα:</p> <p>Αυτά είναι κυρίως υποκοριστικά:</p> <p>κοντός – κοντούλης ζεστός – ζεστούτσικος</p> <p>Ή φανερώνουν ιδιότητα:</p> <p>άγριος – αγριωπός άσπρος – ασπριδερός παχύς – παχουλός</p> <p>Επίσης σχηματίζονται με το στερητικό α(ν)-:</p> <p>επίσημος – ανεπίσημος ακριβής – ανακριβής πιθανός – απίθανος</p>	<p>Από επιρρήματα:</p> <p>κοντά – κοντινός βόρεια – βορινός αύριο – αυριανός</p>

Δ. Παράγωγα επιρρήματα

Τα παράγωγα επιρρήματα προέρχονται κυρίως από επίθετα. Παράγονται με τις καταλήξεις **-α** και **-ως** (βλ. ενότητα 12.2).

όμορφος – όμορφα
ειλικρινής – ειλικρινώς
άμεσος – άμεσα και αμέσως

διεθνής – διεθνώς

Πιο σπάνια, μπορεί να βρούμε επιρρήματα που παράγονται από αντωνυμίες (π.χ. άλλος – αλλού) ή από άλλα επιρρήματα (π.χ. εκεί – εκείθε).

σ. 205

ΕΝΟΤΗΤΑ 18

Τι σημαίνουν οι λέξεις;

Οι σημασίες των λέξεων

Κυριολεξία - Μεταφορά

Η ουρά της αλεπούς μερικές φορές είναι μαύρη.

Κυριολεξία έχουμε όταν χρησιμοποιούμε τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τα ρήματα, τα επιρρήματα και τις μετοχές με την **πραγματική** τους σημασία.

Μεταφορά έχουμε όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη με **αλλαγμένη** σημασία, η οποία όμως συνδέεται με την πραγματική της σημασία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 40

Σε ποιες προτάσεις έχουμε κυριολεξία και σε ποιες μεταφορά;

1. Δεν μπορώ να πω αυτό το φάρμακο. Είναι πολύ πικρό.
2. Μάτωσαν τα πόδια του στις σκληρές πέτρες.
3. Με το ξημέρωμα πικρά νέα έφτασαν στο νησί.
4. Σταμάτα να μιλάς όταν τρως και μάσα καλά το φαγητό σου.
5. Δεν κατάλαβα τι είπε. Μασούσε τα λόγια του.
6. Τον παρακάλεσα να με βοηθήσει, αλλά είχε σκληρή καρδιά και με αγνόησε.

182 Συνώνυμα - Αντώνυμα (αντίθετα)

παπάς – ιερέας
λευκός – άσπρος
μπαμπάς – πατέρας
κ.ά.

Συνώνυμα ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία.

ψηλός – κοντός
πλούσιος – φτωχός
όμορφος – άσχημος
πάνω – κάτω
γεμίζω – αδειάζω
ανεβαίνω – κατεβαίνω
κ.ά.

Αντώνυμα (αντίθετα) ονομάζονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.

183 Ομώνυμα - Παρώνυμα

Ομώνυμα είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

ο δανεικός – ο δανικός (από τη Δανία)
το διάλειμμα (στο σχολείο) – το διάλυμα (υγρού)
σήκω (πάνω) – σύκο (φρούτο)
πήρα (κάτι) – (αυτός έχει) πείρα
η εφορία (οικονομική υπηρεσία) – η ευφορία (πλούσια παραγωγή)
κλείνω την πόρτα – κλίνω ένα ρήμα
το κλίμα της χώρας – το κλήμα στην αυλή μας (κληματαριά, αμπέλι)
ο κριτικός (αυτός που ασκεί κριτική) – ο κρητικός (από την Κρήτη)
η λίρα (νόμισμα) – η λύρα (μουσικό όργανο)
ο λιμός (πείνα) – ο λοιμός (αρρώστεια)
ο όρος (συμφωνία) – το όρος (βουνό)
σήκω (ρήμα) – σύκο (το φρούτο)
ο τοίχος (σπιτιού) – το τείχος (της πόλης)
το φύλλο (δέντρου) – το φύλο (αρσενικό ή θηλυκό)
ο ψηλός (που έχει ύψος) – ο ψιλός (λεπτός)
κ.ά.